

საქართველოში საწარმოთა ფინანსური შედეგებისა და რისკების ცვლილებები პანდემიის შემდეგ

იზოლდა ქილაძე

ეკონომიკის დოქტორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

თამარ თორია

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
დოქტორანტი

კვლევის მიზანია საწარმოთა ფინანსური შედეგიანობისა და ფინანსური რისკების ხარისხის შეფასება საქართველოში პანდემიამდე და პანდემიის შემდეგ, საანალიზო საწარმოების მაგალითზე. კვლევის საგანია საწარმოთა აქტივების მომგებიანობის, ფულის ბრუნვადობის, კაპიტალის და პროცენტის ლევერიჯის მაჩვენებლები და მათი ტენდენციები.

შრომში გამოკვლეულია თორმეტი სხვადასხვა დარგის თხუთმეტი საწარმოს ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაცია, გაკეთებულია შესაბამისი დასკვნები და შემუშავებულია რეკომენდაციები თუ რა გზებით შეუძლიათ საწარმოებს დაფარონ ხარჯები, აამაღლონ ბიზნესის აქტივობა და შეარბილონ ფინანსური რისკები.

საკვანძო სიტყვები: საწარმოთა ფინანსური შედეგიანობა, პროცენტის ლევერიჯი, კაპიტალის ლევერიჯი, ფულის ბრუნვადობა, პანდემია.

საერთაშორისო გამოცდილებამ უკვე დაადასტურა, რომ კორონავირუსი იწვევს სამმაგ ეკონომიკურ შოკს. „ფინანსური შოკი ყოველი ქვეყნისთვის განსაკუთრებული სიმწვავით გამოირჩევა და შესაბამისი მთავრობისთვის შესაძლო ზარალის შემცირების პოლიტიკის ერთ-ერთ მთავარ კომპონენტს წარმოადგენს“ (გივი ბედიანაშვილი, 2021).

შრომის მიზანია საწარმოთა ფინანსური პოზიციების და რისკების მაჩვენებლების შეფასება პანდემიამდე და პანდემიის შემდეგ. ანალიზი არსებული ფინანსური შედეგების მიზეზთა კვლევის საშუალებას იძლევა, რათა შემუშავდეს რეკომენდაციები არსებული მდგომარეობის გაუმჯობესებისთვის.

კვლევის მიზნიდან გამომდინარე დასახულ იქნა შემდეგი ამოცანები:

- სათანადო მაჩვენებლების შერჩევა;
- საანალიზო კომპანიების შერჩევა;
- ფინანსური შედეგიანობისა და რისკების ტენდენციების შედარებითი შეფასებების საფუძველზე საჭირო რეკომენდაციების შემუშავება.

შრომში შესწავლილია ოთხი ძირითადი ფინანსური კოეფიციენტი: აქტივების მომგებიანობა, პროცენტის ლევერიჯი, კაპიტალის ლევერიჯი და ფულის ბრუნვის რიცხვი.

შერჩეულ იქნა თხუთმეტი სხვადასხვა დარგის საწარმო, რათა მათი როგორც კერძო, ისე ნაერთი ფინანსური მაჩვენებლების საფუძველზე შესაძლებელი გამხდარიყო საქართველოს „მიკროეკონომიკური ფინანსური სურათის“ შედგენა პანდემიასთან კავშირში. ეს კომპანიებია:

სს საქართველოს რკინიგზა, რომელიც 1998 წლის დეკემბერში დაარსდა, როგორც სახელმწიფო საწარმო. კომპანიის ძირითადი საქმიანობა არის სარკინიგზო მომსახურების გაწევა საქართველოს მასშტაბით. ის უზრუნველყოფს ტვირთების გადაზიდვებს და მგზავრთა გადა-

ყვანას, ისევე როგორც, სარკინიგზო ინფრასტრუქტურის მოვლა-პატრონობას და განვითარებას, სარკინიგზო ხაზების მშენებლობას საქართველოს მასშტაბით.

სს „თელასი“, რომლის ძირითადი საქმიანობა ელექტროენერგიის შესყიდვა და ქ. თბილისში კომუნალურ-საყოფაცხოვრებო და საწარმოო მომხმარებლებზე განაწილებაა.

შპს „სოკარ ჯორჯია პეტროლეუმი“, რომლის ძირითად საქმიანობას წარმოადგენს ნავთობ-შემცველი პროდუქტების იმპორტი და გადაყიდვა საცალო თუ საბითუმო მომხმარებლებზე ბენზინგასამართი სადგურებისა და ნავთობ-ბაზის მეშვეობით.

სს „საქართველოს საფონდო ბირჟა“ დაფუძნებულია 2015 წელს. მისი მიზანია ბიზნესის განვითარებისთვის სახსრების მოზიდვა აქციების გამოშვების გზით.

სს „თელიანი ველი“ 1997 წელს დაფუძნდა. 2019 წელს რეორგანიზაცია განიცადა და ამჟამად კონსოლიდირებულ კომპანიას წარმოადგენს, რომელიც აერთიანებს მშობელ კომპანიას „თელიანი ველი“ და შვილობილ კომპანიებს. ჯგუფის ძირითადი საქმიანობაა ღვინის, ლუდის, ლიმონათის და სხვა ალკოჰოლური სასმელების წარმოება და დისტრიბუცია. ჯგუფში შემავალი სუბიექტები ალკოჰოლური და არაალკოჰოლური სასმელების წამყვანი მიმწოდებლები არიან.

სს „კოკა-კოლა ბოთლერს ჯორჯია“ 1996 წლიდან ფუნქციონირებს და რამდენიმე შვილობილ კომპანიას აერთიანებს. მისი ძირითადი საქმიანობაა კოკა-კოლას ბრენდის პროდუქციის დამზადება და ბოთლებში ჩამოსხმა.

შპს „სანტე ჯი-ემ-თი პროდუქტები“ დაფუძნებულია 1998 წელს. ის არის საქართველოს ბაზარზე არსებული რძის და რძის პროდუქტების მწარმოებელი კომპანია და ბაზარზე მაწონი, რძე, ხაჭო, ყველი და რძის სხვა მრავალი პროდუქტი გამოაქვს.

შპს „ნიკორა“ აწარმოებს ხორც-პროდუქტებს და მას, რელიზაციის მიზნით, ნიკორას ჯგუფში შემავალ სხვა კომპანიებს აწვდის.

სს „გუდვილი“ დაარსებულია 2009 წელს. მის ძირითად საქმიანობას წარმოადგენს ჰიპერმარკეტების და სუპერმარკეტების ქსელის მართვა საქართველოს მასშტაბით. კომპანია მომხმარებელს საკუთარი წარმოების მზა კერძებს და საკონდიტრო ნაწარმს სთავაზობს; ასევე აქვს ქეთერიინგის მომსახურება (ფურშეტების და გასვლითი ღონისძიებების ორგანიზება) და ონლაინ მაღაზია.

შპს „იფელი დილომი“ რეგისტრირებულია 2005 წლიდან. ის ახდენს პურისა და პურ-პროდუქტების, საკონდიტრო პროდუქციის, ნამცხვრების, შოკოლადებისა და სხვა მრავალი სახეობის საკონდიტრო ნაწარმის დამზადებას და მიწოდებას სპეციალიზებული მაღაზიებისთვის.

სს „სადაზღვევო კომპანია იმედი ელ“ დაფუძნებულია 2014 წელს, სადაზღვევო კომპანიის სს „ალდაგის“ რეორგანიზაციის საფუძველზე. მისი საქმიანობა მოიცავს დაზღვევის ფართო სპექტრის მომსახურებას: კრიტიკული დაავადებების, უბედური შემთხვევების, სიცოცხლის რისკების ვადიანი დაზღვევის და სხვა მსგავს მომსახურებას.

შპს PSP ფარმა დაფუძნებულია 1994 წელს. მისი ძირითადი საქმიანობაა ფარმა-ცეპტული პროდუქტებისა და პირადი ჰიგიენის ნივთების საცალო და საბითუმო ვაჭრობა.

შპს „ავერსი-რაციონალი“ დაფუძნებულია 2002 წელს. მისი ძირითადი საქმიანობაა ფარმაცეპტული პროდუქტების წარმოება. პროდუქციას ავრცელებს ადგილობრივ და უცხოურ ბაზრებზე.

შპს „გუდაური სქი რესორტი“ დაფუძნებულია 2009 წელს და ეწევა სასტუმროს მომსახურებას. საკუთრებაში აქვს ორი სასტუმრო: „გუდაური მარკო პოლო“ და „ალპინა“.

შპს „წისქვილი ჯგუფი“ დაფუძნებულია 2002 წელს. მისი ძირითადი საქმიანობაა სარესტორნო მომსახურების გაწევა თბილისის მასშტაბით სამ ლოკაციაზე (ბელიაშვილი, ვაკე და წყნეთი).

დასახელებული კომპანიების წლიური ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის საფუძველზე გამოკვლეულია მათი ფინანსური ეფექტიანობის, რისკების და აქტივობის ძირითადი მაჩვენებლები, რამაც საშუალება მოგვცა დაგვეჩვენა, რა ცვლილება მოხდა მათ ეკონომიკაში 2020 წელს, პანდემიიდან ერთი წლის შემდეგ.

კვლევაში გამოყენებულია ანალიზის, სინთეზის, კოეფიციენტებისა და სტატისტიკური მეთოდები.

საწარმოთა მომგებიანობის შეფასება

არამომგებიანი ორგანიზაციებისა და საჯარო სამართლის სუბიექტების გარდა, ყველა საწარმოს საბოლოო ფინანსური მიზანია მოგების მიღება და მომგებიანობის ზრდა. საწარმოთა მენეჯმენტი პასუხისმგებელია მასზე მინდობილი რესურსების ეფექტიან მართვაზე. რაც იმას ნიშნავს, რომ ბიზნესი უნდა ფარავდეს ხარჯებს და დამატებით იღებდეს ფინანსურ ნამეტს ანუ მოგებას. „ჩვენ არ ვიცით, რა იქნება მომავალში. საუკუნეების შემდეგ, შესაძლოა დადგეს ეპოქა, როდესაც მაღალტექნოლოგიური და ცივილური კაცობრიობა და ბიზნესი თავის მხრივ უარს იტყვის მოგების მიღებაზე და ფასი გაუტოლდება ხარჯებს, მაგრამ დღეს ვერც ერთი საწარმო ვერ იარსებებს მოგების გარეშე. ამიტომ, მომგებიანობის ზრდის გონივრული გზების ძიება საწარმოთა მენეჯმენტის ყველაზე მნიშვნელოვანი ამოცანაა.“ (Izolda Chiladze, 2018).

თეორიასა და პრაქტიკაში მომგებიანობის მრავალი მაჩვენებელია ცნობილი, როგორიცაა: პროდუქციის მომგებიანობა (RP), წარმოების დანახარჯების უკუგება (RC), აქტივების მომგებიანობა (ROA), წმინდა აქტივების მომგებიანობა (RONA), წმინდა შემოსავალი (NINS), გამოყენებული კაპიტალის უკუგება (ROCE), საკუთარი კაპიტალის მომგებიანობა (ROE) და ა.შ.

წინამდებარე შრომაში შესწავლილია მომგებიანობის ყველაზე ზოგადი და მთავარი მაჩვენებელი: წლიური მოგება (ანუ მოგება დაბეგვრამდე) შეფარდებული აქტივების (რესურსების) საშუალო წლიურ ჯამთან (ROA). მოგება, როგორც წესი საწარმოთა ფინანსური შედეგის აბსოლუტური მაჩვენებელია, მომგებიანობა კი ფარდობითი. თუ აქტივების მომგებიანობა უარყოფითი რიცხვია, კომპანია ზარალიანია და ვერ შეძლებს საქმიანობის ზრდა-განვითარებას, ახალი პროექტების განხორციელებას, თანამშრომელთა შრომის ანაზღაურების ზრდას, პრემიებით მათ სტიმულირებას, აქციონერებზე დივიდენდების გაცემას და ა.შ. შესაბამისად, საგანგებო ღონისძიებების გატარების გარეშე საწარმო კოტრდება.

ქვემოთ წარმოდგენილია საანალიზო საწარმოების აქტივების მომგებიანობის ანუ აქტივების ფინანსური შედეგიანობის მაჩვენებლები (იხ. ცხრილი 2.1), რომელიც აჩვენებს, რომ 2017-2020 წლებში, თხუთმეტი კომპანიიდან, ცხრა მათგანი (კომპანიების 60%) 2020 წელს ზარალიანი აღმოჩნდა. დანარჩენი კომპანიები კი აქტივების მომგებიანობას ინარჩუნებენ, მაგრამ შემცირების ტენდენციით ხასიათდება.

ცხრილი 2.1. საანალიზო საწარმოების აქტივების მომგებიანობა %-ად 2017-2020 წლებში

კომპანიები	2017	2018	2019	2020
1. სს თელიანი ველი	5.03	3.49	(7.0)	(5.56) *
2. სს კოკა-კოლა	4.34	1.98	5.26	(3.36)
3. სს საქართველოს რკინიგზა	(0.011)	(0.024)	0.73	(7.11)
4. სს თელასი	8.20	8.57	9.34	(20)
5. სს სოკარი	(0.11)	(0.13)	(0.25)	(0.46)
6. სს საფონდო ბირჟა	(11.11)	(10.26)	(10.87)	(3.31)
7. სს იმედი ელ	(4.28)	5.82	7.97	11.23
8. სს გუდვილი	5.37	7.26	(6.23)	(9.06)
9. შპს ნიკორა	34.34	66.14	14.03	3.12
10. შპს იფელი დილომი	54.95	42.15	35.91	17,78
11. შპს სანტე	15.28	11.00	6.19	6.18
12. შპს პსკ ფარმა	25.25	9.55	8.32	3.48
13. შპს ავერსი რაციონალი	1.80	4.67	5.32	5.58
14. შპს წისქვილი ჯგუფი	-	0.27	0.21	(0.35)
15. შოს გუდაური სქი რესორტი	0.12	0.03	0.25	(0.06)

* ცხრილში ფრჩხილებში ჩასმული მაჩვენებლები ზარალიანობას ნიშნავს.

ამრიგად, როგორც პირველი ცხრილიდან ჩანს, ადგილი აქვს მომგებიანობის მკვეთრად არასასურველ ვარდნას. მათ შორის ცხრა კომპანია 2020 წელს ზარალიანი აღმოჩნდა, რომელთა პროდუქტებსა და მომსახურებაზე მოთხოვნა დაეცა. ესენია, სს „თელიანი ველი“, სს „კოკა-კოლა“, „საქართველოს რკინიგზა“, სასტუმრო „გუდაური“, რესტორანი „წისქვილი ჯგუფი“ და სხვ. ხოლო, აფთიაქები, „იფელი დილომი“ და „ნიკორა“ საანალიზო პერიოდში მომგებიანობას ინარჩუნებენ მათ პროდუქტებზე ბუნებრივად მაღალი მოთხოვნის არსებობის გამო. თუმცა, დინამიკაში მომგებიანობა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ყველგან შემცირების ტენდენციით ხასიათდება. ამრიგად, მომგებიანობის სურათი პანდემიამდე შედარებით უკეთესი იყო, ვიდრე 2020 წელს, პანდემიის შემდეგ.

ფულის ბრუნვაადობის ანალიზის შედეგები

შრომაში ასევე შესწავლილია ფულის ბრუნვის რიცხვის მაჩვენებელი, რომელიც გამოითვლება რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავალის ფარდობით ფულისა და მისი ეკვივალენტების საშუალო წლიურ ნაშთთან. ის ასახავს მატერიალურ და არამატერიალურ რესურსებში დაბანდებული ფულადი სახსრები, კვლავ ფულის სახით, უკან რამდენჯერ ბრუნდება წლის განმავლობაში.

რაც უფრო სწრაფად ბრუნავს ავანსირებული ფული, მით უფრო დროულად შეუძლია საწარმოს დაფაროს ვალდებულებები და შეიძინოს ახალი რესურსები. თუმცა, ბრუნვაადობის ძალიან მაღალი მაჩვენებელიც არ არის სასურველი, რადგან იგი მიანიშნებს, რომ კომპანიას დიდი მოცულობის ვადადამდგარი და ვადაგადაცილებული ვალდებულებები გააჩნია და მის ანგარიშებზე ჩარიცხული ფულადი სახსრები საწარმოში ერთ დღესაც ვერ ჩერდება, რაც ასევე

არასასურველი მოვლენაა. ასეთ ვითარებას მეცნიერ-ეკონომისტები „გადახურებულ ფულს“ უწოდებენ, ანუ როცა მაღალი ვადებულებების არსებობის გამო ფულადი რესურსები საწარმოში შესვლისთანავე იხარჯება.

ცხრილი 3.1. ფულის ბრუნვის რიცხვის მაჩვენებლები საანალიზო საწარმოებში
2017-2020 წლებში

კომპანიები	2017	2018	2019	2020
1.სს თელიანი ველი	7.1	6.5	6.88	5.61
2. სს კოკა-კოლა	188	160	144	158
3. სს საქართველოს რკინიგზა	2	1.9	1.85	1.67
4. სს თელასი	83.4	34.4	81.2	110.3
5. სს სოკარი	111	147	128	111
6. სს საფონდო ბირჟა	0.299	0.362	0.49	0.61
7. სს იმედი ელ	18.72	25.33	33.68	11.28
8. სს გუდვილი	28.4	39.3	46.3	54.7
9. შპს ნიკორა	813	1115	6356	6391
10. შპს იფელი დილომი	94.6	161.4	90.1	33.0
11. შპს სანტე	17.8	20.14	14.18	9.41
12. შპს პსპ	94	144	87	65
13. შპს ავერსი	38	35	37	39
14. შპს წისქვილ ჯგუფი (რესტორანი)	-	15	10.1	8.31
15. შპს გუდაური სქი რესორტი (სასტუმრო)	18.08	16.43	16.15	12.47

ფულის ბრუნვადობის მაჩვენებლები, რომელიც 3.1. ცხრილშია წარმოდგენილი, სწორედ ე.წ. „გადახურებული ფულის“ არსებობაზე მიუთითებს შემდეგ კომპანიებში: სს „კოკა-კოლა“, სს „სოკარი“, შპს „ნიკორა“, ხოლო „საფონდო ბირჟაზე“, შეიძლება ითქვას, რომ ფული საერთოდ არ ბრუნავს.

ფულადი ნაკადების ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციაზე დაყრდნობით ასევე ირკვევა რომ, 2020 წელს საანალიზო კომპანიებში, გარდა სს „იმედი ელ“-ისა, არსებობს ფულის დეფიციტი საინვესტიციო და საფინანსო საქმიანობაში ერთდროულად. ხოლო, „საფონდო ბირჟას“, „წისქვილი ჯგუფს“, სს „გუდაურს“ და სს „ნიკორას“ ფულის დეფიციტი საოპერაციო საქმიანობის სფეროშიც აქვთ, რაც ძალიან ნეგატიური მოვლენაა. ამრიგად, პანდემიის შემდეგ, 2020 წელს საქართველოში კომპანიების საქმიანი აქტივობა მნიშვნელოვნად არის დაცემული.

საწარმოთა ფინანსური რისკების ხარისხის შეფასების შედეგები

ფინანსური რისკების შესაფასებლად, როგროც უკვე აღვნიშნეთ, ფინანსური ლევერიჯის კოეფიციენტები გამოიყენება. ფინანსური ლევერიჯი იკვლევს საწარმოს სესხებსა და სააქციო კაპიტალს შორის თანაფარდობის, მოგების ცვლილებასთან კავშირს. ზოგადად, ფინანსური ლევერიჯი ნიშნავს სესხების ფინანსური სიმძიმის ხარისხს (ჭილაძე, 2019)

ფინანსური ლევერიჯი დამოკიდებულია საწარმოს მმართველობის არჩევანზე, დაფინანსებისთვის გამოიყენოს სესხები თუ გამოუმვას პრივილეგიებული ან ჩვეულებრივი აქციები. ფი-

ნანსური ლევერიჯი ყოველთვის არსებობს, როცა საწარმოს გააჩნია აღებული სესხები და წარმო-
იშობა მოზიდულ სახსრებზე მუდმივი გადასახდელი სარგებელი.

დასავლეთის ქვეყნების სამეცნიერო ლიტერატურაში ფინანსური ლევერიჯის მრავალი
კოეფიციენტია ცნობილი. წინამდებარე შრომაში საკვლევი საწარმოების მაგალითზე ჩვენ მიერ
შესწავლილ იქნა მხოლოდ კაპიტალის და პროცენტის ლევერიჯის კოეფიციენტების ცვლილე-
ბის ტენდენციები, რაც საკმარისია იმის დასადგენად, გააჩნია თუ არა საწარმოს აღებული სესხე-
ბით გამოწვეული რისკები და რგორია მათი მასშტაბი..

კაპიტალის ლევერიჯის კოეფიციენტებს მეცნიერ-ეკონომისტები სხადასხვაგვარად ით-
ვლიან. მაგალითად, აქტივების ფარდობა საკუთარ კაპიტალთან, ვალდებულებების ფარდობა
საკუთარ კაპიტალთან, ან ვალდებულებების ფარდობა აქტივებთან და ა.შ. წინამდებარე სტატია-
ში გამოყენებულია საკუთარ კაპიტალთან ვალდებულებების ფარდობის კოეფიციენტი, რომე-
ლიც ახასიათებს დაფინანსების წყაროებში ვალდებულებების ზრდისა და საკუთარი კაპიტალის
წილის შემცირებით გამოწვეულ ფინანსურ რისკებს. ეს კოეფიციენტი ერთზე მეტი არ უნდა
იყოს. აღნიშნული კოეფიციენტის ზრდა ფინანსური რისკების ზრდაზე მიუთითებს, რაც მენეჯ-
მენტს აფრთხილებს, რომ შესაძლოა ვალდებულებები ვერ დაფაროს და კომპანიამ ფინანსური
დამოუკიდებლობა დაკარგოს კიდევ. ამ კოეფიციენტს ჩვენი აზრით, შეიძლება ვალდებულებე-
ბის ლევერიჯის კოეფიციენტიც ეწოდოს, რადგან თუ ვალდებულებები გადააჭარბებს საკუთარ
კაპიტალს, ეს კოეფიციენტი ერთზე მეტი გახდება, რაც ფინანსურ რისკებს ზრდის.

ცხრილ 4.1. კაპიტალის ლევერიჯის კოეფიციენტები საანალიზო საწარმოებში
2017-2020 წლებში

კომპანიები	2017	2018	2019	2020
1. სს თელიანი ველი	0.19	0.20	1.05	1.37
2. სს კოკა-კოლა	1.51	1.33	1.47	1.31
3. სს საქართველოს რკინიგზა	1.30	3.45	3.44	5.65
4. სს თელავი	1.08	0.89	0.85	2.0
5. სს სოკარი	(2.86)	(2.64)	(2.13)	(2.45)
6. სს საფონდო ბირჟა	0.03	0.06	0.18	0.14
7. სს იმედი ელ	3.87	1.75	1.89	1.52
8. სს გუდვილი	(2.57)	(2.04)	(3.07)	(2.61)
9. შპს ნიკორა	1.16	0.58	0.56	0.59
10. შპს იფელი დილომი (კარფური)	0.18	0.37	0.43	0.27
11. შპს სანტე	0.27	0.21	0.26	0.19
12. შპს პსპ	0.467	0.475	0.92	1.144
13. შპს ავერსი	0.948	0.917	0.899	0.857
14. შპს წისქვილ ჯგუფი(რესტორანი)	0.44	1.43	2.74	(10.91)
15. შპს გუდაური სქი რესორტი (სასტუმრო)	8.33	7.20	2.46	3.50

კაპიტალის ლევერიჯის კოეფიციენტების ფაქტობრივი მდგომარეობა (იხ. ცხრილი 4.1.)
აჩვენებს, რომ ათ კომპანიაში, რაც განხილული კომპანიების 67 პროცენტს შეადგენს, ის ერთზე
მაღალია. მაშასადამე არსებობს ვალდებულებების დაფარვის რისკი. უფრო მეტიც, სს „სოკარს“,

სს „გუდვილსა“ და შპს „წისქვილ ჯგუფში“ კოეფიციენტი უარყოფითია, ანუ მათ საკუთარი კაპიტალი რეალურად არ გააჩნიათ. როცა აღნიშნული კოეფიციენტი ერთზე მეტია, იმაზე მეტყველებს, რომ კომპანიებს ფინანსური რისკის საფრთხე კი არ ემუქრებათ, საფრთხე უკვე დამდგარია და აუცილებელია სათანადო ღონისძიებების დროული განხორციელება.

რაც შეეხება პროცენტის ლევერიჯს, ის გამოითვლება საპროცენტო ხარჯების ფარდობით საოპერაციო მოგებასთან. ეს კოეფიციენტი ერთზე მეტი არ უნდა იყოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საოპერაციო მოგება ვერ დაფარავს საპროცენტო ხარჯს, რაც კიდევ უფრო გაზრდის ვალდებულებებს და მეტად შეზღუდავს საწარმოს ფინანსურ დამოუკიდებლობას.

ცხრილი 4.2. პროცენტის ლევერიჯის კოეფიციენტები საანალიზო საწარმოებში
2017-2020 წლებში

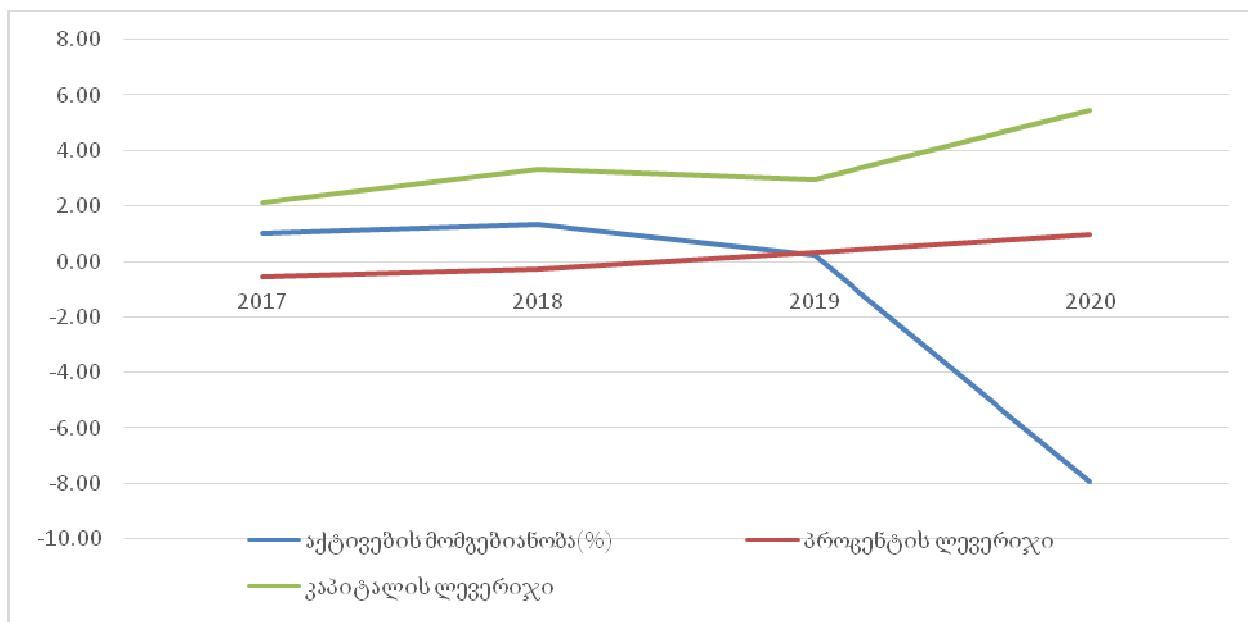
კომპანიები	2017	2018	2019	2020
1. სს თელიანი ველი	0.17 6	0.20 4	0.59 1	2.64 5
2. სს კოკა-კოლა	0.71 0	0.68 1	0.64 1	1.80 3
3. სს საქართველოს რკინიგზა	ზარალია ზარალია	ზა რალია	0.31 7	0.96 7
4. სს თელასი	0.16 5	0.20 0	0.36 0	ზა რალია
5. სს სოკარი	1.35	3.29	4.82	1.01
1. სს საფონდო ბირჟა	ზა რალია	ზა რალია	ზა რალია	ზა რალია
2. სს იმედი ელ	ზა რალია	0.07 9	0.133	0.122
3. სს გუდვილი	ზა რალია	0.15 9	0.998	1.07 6
4. შპს „ნიკორა“	0.25 6	0.14 3	0.22 7	0.47 4
5. შპს „იფელი დილომი“	0	0	0	0
6. შპს სანტე	0.00 8	0.06 2	0.07 9	0.07 3
7. შპს „პსპ ფარმა“ (სავაჭრო)	-	-	0.33 5	0.48 4
8. შპს „ავერსი ფარმა“ (მწარმოებელი)	0.09 6	0.07 9	0.03 1	0.02 1
9. შპს „წისქვილი ჯგუფი“ (რესტორანი)		(0.0 6)	(0.1 7)	1.71
15. შპს „გუდაური სქი რესორტი“ (სასტუმრო)	(0.5 4)	(0.4 5)	(0.3 7)	(1.0 7)

ამრიგად, პროცენტის ლევერიჯის მაჩვენებლები იმავე 2017-2020 წლების პერიოდში, საანალიზო საწარმოებში არასტაბილურობით ხასიათდება (იხ. ცხრილი 4.2). როდესაც პრო-

ცენტის ლევერიჯი ერთის ტოლია, ნიშნავს, რომ კომპანიას შეუძლია ფინანსური ხარჯების სრულად დაფარვა, მაგრამ მოგებიდან მესაკუთრეებზე დივიდენდს ვერ გასცემს. შეაბამისად, სასურველია ის ერთზე ნაკლები იყოს. თუმცა, ასეთი საიმედო ვითარება მხოლოდ ექვს კომპანიაშია, რაც საკვლევი ობიექტების 40%-ს შეადგენს.

მაშასადამე, შესწავლილი კომპანიების ფინანსური შედეგიანობისა და რისკების ანალიზის განხილვამ აჩვენა, რომ მიუხედავად მათი დარგობრივი და მოცულობითი განსხვავებულობისა, მცირე გამოწვევის გარდა, ყველგან მსაგავსი ვითარებაა. პანდემიის შემდეგ ადგილი აქვს საწარმოთა ფინანსური შედეგების გაუარესებას ისე, რომ ფინანსური რისკების ნეგატიური შედეგები უკვე დამდგარია. მასზე დაუყოვნებელი რეაგირების გარეშე, ქვეყანაში კომპანიებიდან დასაქმებულთა მასობრივი გათავისუფლება შეიძლება დაიწყოს, რასაც მთელი რიგი სოციალური პრობლემები მოჰყვება.

წინამდებარე შრომაში განხილული საანალიზო საწარმოები, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მართალია სხვადასხვა დარგიდანაა შერჩეული, მაგრამ, მათი აქტივების, ვალდებულებების, საკუთარი კაპიტალის, შემოსავლების, ხარჯებისა და მოგების ჯამური მონაცემების საფუძველზე გამოთვლილი მომგებიანობისა და ფინანსური რისკების კოეფიციენტების ცვლილების ტენდენციები, ჩვენი აზრით, დიდი ალბათობით აჩვენებს საქართველოს „საერთო ეკონომიკური ცვლილების ტენდენციას“ და შესაძლებელია მისი განზოგადება მთლიანად ქვეყნის მასშტაბით. დიაგრამაზე წარმოდგენილია აქტივების მომგებიანობის, პროცენტის ლევერიჯის და კაპიტალის ლევერიჯის (ვალდებულებების) ლევერიჯის სწორედ განზოგადებული (ნაერთი) კოეფიციენტების ტენდენცია, რაც ჩვენი აზრით, იმავდროულად საქართველოს ეკონომიკის საერთო ფინანსურ სურათს წარმოაჩენს პანდემიამდე (2017-2019 წწ) და პანდემიის შემდეგ -2020 წელს (იხ. დიაგრამა 1).

დიაგრამა 1. ბიზნესის მომგებიანობისა და ფინანსური რისკების მაჩვენებლების ტენდენციები საქართველოში

დიაგრამაზე ნათლად ჩანს მომგებიანობის მნიშვნელოვანი შემცირების ტენდენცია. კაპიტალის და პროცენტის ლევერიჯის კოეფიციენტების ზრდის ტენდენცია, რაც უარყოფით

მოვლენას წარმოადგენს. მაშასადამე, საქართველოს ეკონომიკა პანდემიის შემდეგ დიდი გამოწვევის წინაშე დგას, რაც ადეკვატური ღონისძიებების გატარებას მოითხოვს.

დასკვნა

ამრიგად, ჩატარებული კვლევის შედეგად დასტურდება ის პრობლემური რეალობა, რომელიც კორონა ვირუსის გამოჩენამ მთელ მსოფლიოში გამოიწვია და კაცობრიობის ცხოვრების ყველა სფეროში მოულოდნელი ცვლილებები შეიტანა. საქართველოს ეკონომიკა, რა თქმა უნდა, გამონაკლისი ვერ იქნებოდა.

კვლევა ჩატარებულია საქართველოს ეკონომიკის თორმეტი სხვადასხვა დარგის თხუთმეტი კომპანიის მაგალითზე, შესადარისი ფინანსური მაჩვენებლების საწარმოთაშორისო ანალიზის მეთოდოლოგიის საფუძველზე.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა:

- საქართველოში მოქმედ საწარმოთა უმრავლესობას პანდემიამდეც ახასიათებდა ფინანსური რისკების მაღალი ხარისხი და არასტაბილურობა;
- პანდემიის შემდეგ ადგილი აქვს ყველა საანალიზო საწარმოთა მომგებიანობის და გადახდისუნარიანობის მნიშვნელოვან ვარდნას და ნეგატიური შედეგები უკვე დამდგარია;
- შეკვეცილია გაყიდვები და კომპანიებს არ გააჩნიათ საკმარისი ფულადი სახსრები;
- შედარებით უკეთესი მდგომარეობაა იმ დარგის საწარმოებში, რომელთა პროდუქტები მაღალ მოთხოვნადია. როგორცაა, მედიკამენტების და კვების პროდუქტების მწარმოებელი დარგები;
- პანდემიამ ისიც დაადასტურა (რაზეც მეცნიერები დიდი ხანია მიანიშნებენ), რომ დედამიწაზე მოსალოდნელია ძლიერი ბუნებრივი კატაკლიზმები, რაც დიდ დანაკარგებს და სახელმწიფოებს შორი კავშირების გაწყვეტას იწვევს.

პოსტპანდემიური კრიზისული ვითარებიდან გამოსვლის მიზნით, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია შემდეგი ღონისძიებების იმპლემენტაცია:

- სახელმწიფოში უნდა გატარდეს სოლიდარული ეკონომიკური პოლიტიკა. მაგალითად, შეიძლება არსებობდეს მხოლოდ დამატებული ღირებულების გადასახადი, აქციზი და საშემოსავლო გადასახადი (ფიზიკურ პირებზე);
- მართებულად მიგვაჩნია დეგლობალიზაციის ეკონომიკური პოლიტიკის გააქტიურება, ისე, რომ ყოველი სახელმწიფო მზად იყოს სვარაუდო საყოველთაო კატაკლიზმების ვითარებაში, როცა სახელმწიფოებს შორის კავშირები წყდება, თავის შენარჩუნება და მოსახლეობის დაცვა შეძლოს;
- სოლიდარული ეკონომიკის პოლიტიკის ჭრილში, უმჯობესი იქნება, თუკი საწარმოთა მენეჯმენტი მართვაში გამოიყენებს ბენჩმარკინგის კონცეფციას ანუ რეგულარულად შეისწავლის საკუთარი საწარმოს ფინანსური შედეგიანობისა და ფინანსური რისკების ხარისხს სხვა საწარმოებთან შედარებით და საწარმოების მენეჯმენტი წარმატებით ითანამშრომლებენ ერთმანეთთან.

მივიჩნევთ, რომ მოყვანილი რეკომენდაციების განხორციელება, ყველა საწარმოს დაეხმარება კრისიდან გამოსვლაში, გაიზრდება დასაქმება, უფრო ცივილური, სამართლიანი და სოლიდარული გახდება ეკონომიკური ურთიერთობები და შეიქმნება ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკა.

ლიტერატურა:

1. ზედიაშვილი გივი (2021), კოვიდ-19-ის სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტები და ეკონომიკური განუზღვრელობის გამოწვევები. გვ. 34-38
2. ბერიშვილი ხათუნა, ლულუნიშვილი მარიამი (2021), საქართველოს საგარეო ვაჭრობის გაუმჯობესების პერსპექტივები covid-19 პანდემიის პირობებში. გვ: 39-45
3. გრძელიშვილი ნოდარ, კვარაცხელია ლაურა (2021), ტურიზმის განვითარების რესურსული ბაზის გამოყენების ეფექტიანობის განსაზღვრის თავისებურებები რეგიონებში, გვ: 90-106.
4. ერქომაიშვილი გულნაზი (2021), კოვიდ-19 და გარემოს დაცვის ეკონომიკური პოლიტიკა საქართველოში. გვ: 111-117 გვ.
5. Stephen H. Penman, *Financial Statement Analysis and Security Valuation*. Fifteth edition. 2018
6. Izolda Chiladze (2018), Theoretical and Practical Aspects of Profitability Factorial Analysis. 11th International Scientific Conference: Accounting and Finance: Science, Business and Public Sector Partnership. Journal: Science and Studies of Accounting and Finance: Problems and Perspectives, Volume 12, Number 1, pp. 12-18. <http://erd.asu.lt/ssaf/article/view/269>
eISSN 2351-5597
DOI: <https://doi.org/10.15544/ssaf.2018.02>
7. Izolda Chiladze (2019), Factorial Analysis of the Financial Leverage of the Enterprise. Journal: Applied Finance and Accounting Vol. 5, No. 1, February 2019 ISSN 2374-2410E-ISSN 2374-2429 Published by Redfame Publishing URL: pp. 42-48. Doi:10.11114/afa.v5i1.4063

Changes in the Financial Results and Risks of Enterprises after the Pandemic in Georgia

Izolda Chiladze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Associate Professor

Tamar Toria

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

PhD Student

SUMMARY

The aim of the research is to assess the financial efficiency and quality of financial risks of enterprises before and after the pandemic in Georgia, on the example of analytical enterprises.

The research is conducted on the example of fifteen companies in twelve different fields of the Georgian economy. The research is conducted on the example of fifteen companies in twelve different fields of the Georgian economy. After the pandemic, there is a significant decline in the profitability and solvency of all analytical enterprises, when the negative results are already established. Companies do not have sufficient cash and are unable to repay liabilities.

In order to get out of the post-pandemic crisis situation, we consider it advisable to implement the following measures:

It is necessary to pursue a solidary economic policy in the state. There may be only value added tax, excise and income taxes.

Keywords: Financial efficiency of enterprises, Interest Leverage, Capital leverage, Money turnover, Pandemic.